

KERNÁCS GABRIELLA

Kútbanező

Földi Péter képei Székesfehérváron

KERNÁCS GABRIELLA (1943) Budapest

„Vajjon kicsoda vette eszébe az ember lelkét, hogy felmegy-é;
és az oktan állat lelkét, hogy a föld alá megy-é?”
(A prédikátor Salamon könyve, 3,21; Károli Gáspár fordítása)

Különös, tragikus szépségű kiállítás tanúi lehettünk 2017 szeptemberében a Szent István Hitoktatási és Művelődési Házban. A 11. Ars Sacra Fesztivál helyi eseményeként rendezte a Székesfehérvári Egyházmegye Kortárs Művészeti Gyűjteménye. Szakrális kiállítás volt, de rendhagyó módon volt az. Minden képen érezhettük a festő őszinte megrendülését, amellyel szembenéz étellel és halállal, azzal, hogy az ember az egyetlen élőlény, amely képes a valóság fölé gondolkodni, szellemi szférákba emelkedni, ugyanakkor milyen nyomorult módon van halandó testébe zárva. És ebben hasonlatos azokhoz az állatokhoz, akik képeinek állandó szereplői, s akiknek (nem amelyeknek) emberi lelket ad.

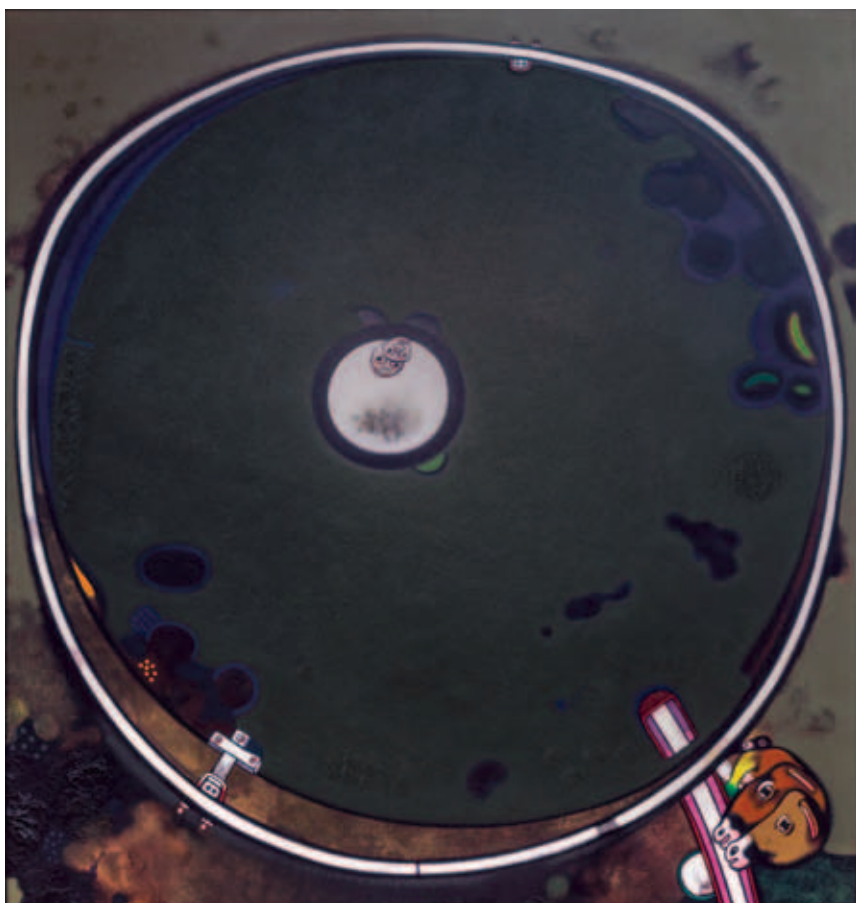
Amikor 1998 nyarán először látogattuk meg Földi Pétert szülőfalujában, Somoskőújfalun (ahol a mai napig él), hogy portréfilmet készítsünk róla, felvezetett bennünket kedvenc helyére, egy széljárta fennsíkra a falu fölött. Álltunk a lemenő nap fényében, fénylő hátú birkákat terelt lassan egy pásztor, messze lent a mezők, a házak lebegni látszottak. „Innen messzire látni” – mondta a festő. Több akkori képe valamiféle arany ködben úszott, a *Nyitva van az aranykapu* (1983) csodálatos himnusz a Naphoz, a termékenységhez és az élethez. A magyar népnyelv a kenyeret adó búzát egykor életnek nevezte, több vidéken Sarlós Boldogasszony ünnepének másnapján kezdték meg az aratást, a búza előtt letérdeltek, imát mondtak. Az első két kévét keresztbe rakták. Himnusz ez a kép a sarlós, arany kévét kötő asszonyokhoz és ahhoz is, aki ezt mondta: „Én vagyok a mennyből alászállott élő kenyér. Aki e kenyérből eszik, örökké él. A kenyér, amelyet adok, a testem a világ életétért” (*János evangéliuma*, 6,51).

Földi Péter képeit már a kezdetektől benépesítik emberarcú, emberszemű állatai. A *Karám* címűn (1982) fehér, piros, kék szarvú, szelíd tehének néznek kifelé a karám kerítésén, amely körülöttük: töviskorona. Földi Péter mély részvétellel érzékeli az állatok szenvedéseit, testvéreinkét, akikkel méltatlanul bánunk. Holott oly kevéssé különbözünk tőlük. Együtt vagyunk a természet részei, ahogy a székesfehérvári kiállítás egyik nyitó képén, a *Vetésforgón* (1995–96) látjuk: a kezdeti arany ragyogás itt már kékké mélyül, békés, szelíd kép ez is, kék szárnyak lebegnek rajta, körbeforgó ritmusuk az egykor szuszékokra, lőportartó szarukra karcolt „forgó rózsáé”, amely a magyar népművészet egyik alapmotívuma, az örök körforgás jelképe. Látszólag minden lendül, fordul, mozgásban van a képen, mégis valamiféle örökkévaló állandóságot sugároz. A mindig megújuló élet ritmusát érezzük benne. „Az egyik nemzetség elmegy, és a másik eljő; a föld pedig mindörökké megmarad. És a nap feltámad és elnyugszik a nap; és az ő helyére siet, a hol ismét feltámad a nap. Siet délre és átmegy észak felé: körbe-körbe siet a szél, és a maga keringéséhez visszatér a szél” (*A prédikátor Salamon Könyve*, 1,4–6).

Visszatérnek és követik egymást az évszakok, és a földművelő ember munkája hozzájuk igazodik. Az idő ritmusa íródik a képen a mulandó emberi pillanatok köré. A forgó rózsza kezdőpontján áll a földművelő, elveti a magot, lebegnek az idő-szárnyak, repülnek rajtuk Földi Péter madarai. Rap-szódia kékből.

Földi Péter lelkes állatai között kiemelt helyük van a madaraknak. Móricz Zsigmond égi madarai szállnak madár-képein, de szomorú emberszemük van, szájszerű a csőrük, furcsa, kopasz, groteszk madár-aktok. Kékből, lilában lebeg a *Vigyázó madár*, fiókáit féltő, rémült anyamadár, minden neszre rebbenni kész, körülötte nem fenyegető, inkább figyelő emberarcok, a kék-lila pontocskák felhői madártojások? Magok? Olyan termékenységjelképek, amilyenek az afrikai Tasszili-hegység

FÖLDI PÉTER, Kútbanézők, é. n.; Az itató helye (Meszeslábú a fal mögött), é. n.

FÖLDI PÉTER, Földemlék (Harmadnapon), é. n.: A madarász fia karikázik, é. n.

ötezer éves sziklarajzain zuhognak alá egy anyaistennő fejdíszéről, ismeretlen pásztor nép hagyatékán?

És madarak ismét a *Madarász fia* című képen, erős zöld tónusok, közöttük furcsa, gyerekbe oltott felnőtt, van benne valami a macskát kínzó gyerekből, a fészekből a csupasz fiókákat kidobáló kis vandálból, vagy talán mégsem? Csak figyelné a madarakat? Óriás körforma a kezében, egyike Földi Péter sokértelmű jeleinek, fészek-alakzat? Hurok? Csapda? Nagyítólencse? Teljesség-jelkép? Itt mintha csapdaként működne: benne rémült fiókák, az emberi kegyetlenség kiszolgáltatott kis állapotai?

Madár és ember szép összhangja a *Pacsirtaének*, a Földi Péter-i színskála egy ritka darabja, meleg pirosban égő, hosszúkás állókép. Itt az ember nem fenyeget, „összeénekelni” látszik a madárral, ami bámuló emberfejek közül emelkedik föl a földről, föl a magasba, és ott váratlan csodával találkozik: szájában kismadarat tartó, éneklő emberarc, ember és madár egy boldog pillanatban, pacsirtatrillában összesimul.

Erős és fontos jelentést hordoz Földi Péter képein a víz. Vagy annak hiánya. Az *itató helye* című kép jobb alsó sarkában cserépitató, amilyen valaha minden falusi udvarban volt a kiscsirkéknek. Alóla kibújni látszik egy furcsa kis lény, talán szomjas. Az ülő emberalak a szürkés háttér előtt baljós, sötét árnyékot vet. Itt van az itató? Vagy még sincs? Van benne víz vagy nincs?

Hatalmas, körforma kenyér *A nagy kenyér* című kép középpontjában, a megszegni készülő ember rá előbb – nagyszüleink szép szokása szerint – a késsel keresztet rajzol. Hétköznapi falusi jelenet, vagy több annál? Mindennapi kenyérünk? Amiért immár két évezrede imádkoznak a keresztények úgy, ahogy Lukács szerint Jézus az apostolokat imádkozni tanította: „A mi mindennapi kenyérünket add meg nekünk naponként” (*Lukács evangéliuma*, 11,3).

A kenyér szakrális jelentése – túl a mindennapi kenyéren – áthatja a képet, ünnepélyes az emberarc, a kenyérszegés gesztusa közben ránk néz, mégis úgy tűnik, valahova messzebbre lát. „Boldog az, aki kenyeret eszik az Isten országában” (*Lukács evangéliuma*, 14,15).

Különös jelentősége van Földi Péter képein a kútnak, szürke-fekete árnyékos, sötét kép a *Kútbanézők*, érezni az embert vonzó titkot a mélyben, a kút vizében, amelyről Orosz István szépséges sorai is szólnak: „Arcom a kettészelt kenyér, / s az Idő-kútba hullt vödör, / a megjövendölt víz-özön, / egyszerre büntudat és gyönyör, / van köztük elfelejtett tó, / melyen hold tükröződik...” (*Körzövel rajzolt víz*, 2017).

Itt a Földi Péter-i körforma egyértelműen kútkáva, messze lent, a mélyben vakító fényfolt, a leeresztett vödör körformája visszatükrözi a fényt. A Napot vagy a Holdat? Benne két borzongó emberarc, a mélységes titokba beleszédülő ember tükörképe. Fent a kútkávéhoz kis itatóvályú kapcsolódik, ivó tehénkével: a hétköznapi élet jelképe.

A kút, a víz szakralitását még inkább érezzük a fehéren világító *Utolsó kút* című képen. A körforma itt is kútkáva, fölé különös jelenség emelkedik: két villás ág közé ékelődő zöld keresztforma a kútgém, áldozat-jel is, de van benne valami a gyerekek villás ágból faragott, madárijesztő csúzlijából. A kútkáva mellett báránka, figyelő kismadár, a kútgém-kereszt fölhúzta immár a vizet a kútból, a mohón, kétségbeesetten ivó ember két kézzel kapaszkodik a vödörbe, öleli magához, dönti magába az életadó vizet, s a mélyben mintha Krisztus arca tükröződne. „Valaki pedig ebből a vízből iszik, a melyet én adok neki; soha örökké meg nem szomjúhozik; hanem az a víz, a melyet én adok neki, örök életre buzgó víznek kútfeje lesz ő benne” (*János evangéliuma*, 4,14).

Itt van hát földi életünk vége? Nézzünk a mélybe, meglátjuk ott Jézus arcát, s fogadjuk el a vizet, amelyet ő kínál nekünk? Ő vár ránk? Odaát?

Kiemelkedett a képek közül három különös látomás: Jézus életének jelenetei. A betlehemi éjszaka csillagos sötétkéjje borul a *Somosi Betlehem* című képre, benne itt-ott a korai Földi Péter-képek aranya főlszikrázik. A boldog kis parasztanya ölébe bújó csecsemő arcában ott érezhetjük a felnőtt Jézus arcát is, későbbi sorsát, apró, kék glória a feje körül. Arany-pirosban sugárzik a paraszt-Máriácska arca, a gyermeket óvó keze, mezítlába, körülötte az istálló sötétkéjében, áhítatos csöndben a születés csodáját figyelő állatok: Földi Péter szelíd tehénkéi, kuporgó báránjai. József is ott csitítja szamarát a háttérben, s lent, a kép alján mintha föltűnnének már a Háromkirályok. Fönt csillagfelhőben angyalfejek, persze, hogy madárfej az egyik, Földi Péter madarai nem hiányozhatnak innen sem. Boldog, szelíd, kék-arany kép, csöndes béke lebeg rajta, ritkaság az utóbbi évek Földi-képei között.

Fehéren izzó, tragikus jajszó az *Én Istenem, én Istenem* (2002), a keresztfa a megfeszített Krisztussal. A cím Jézus utolsó hét szavának egyike a kereszten: „Éli, Éli, lamma szabaktani – Istenem, Istenem, miért hagytál el engem?” Az aszketikus Krisztus-test sápadt, átszellemült, itt-ott halvány aranyfényekkel. Nincs vér, nincsenek sebek, nincs kínba torzult arc, csöndesen lehajlik a fej, mintha itt volna a végső béke pillanata, a tágra nyílt szemek mintha már égi fényeket látnának. A kereszt tövében ott van Földi Péter madarainak egyike, szemei Krisztus-szemek, szánni való kis csupasz teste bújni látszik a kereszthez. A végső kiszolgáltatottságban – mint oly sok Földi Péter-képen – ember és állat rokonok.

És fölzeng a vigasztalás a harmadik képen: *Harmadnapon*. Ahogy az *Én Istenem, én Istenem* – úgy érezzük – a csöndes megbékélés képe, a *Harmadnapon* című képen minden a még alig múlt rettenetes szenvedésekre emlékeztet. Sötét háttérből válik ki a halálra gyötört Emberfia alakja, kilép a sírból, a félrehengerített zárókő mellett emberfejek: a sírt őrző katonák? Akiket a főpapok állítottak oda, nehogy a tanítványok – úgymond – ellopják a testet, hogy aztán azt mondhassák: feltámadt. A katonák fegyvereit jelképezi a kés egyikük kezében, vagy ez a Krisztust megölnő erőszak szimbóluma? Vagy a két fej a két latorra utal, a kés a bűneiben megátalkodott bal latorra, a másik pedig a jobb latorra, arra, aki ezt mondta Jézusnak a kereszten: „Uram, emlékezzél meg én rólam, amikor eljössz a te országodban. És monda Jézus: Bizony mondom néked, ma velem leszel a Paradicsomban” (*Lukács evangéliuma*, 23,42–43).

Félelmetes kép ez: nincsenek aranyfények, éneklő angyalok, csak agyonkínzott ember van, vér és sebek a kezén, lábán, a szögek nyoma. Ez a Krisztus a kínok hordozója, az, akiről így ír Máté: „Az embernek Fia átadatik a főpapoknak és írástudóknak, a kik halálra kárhozzatják őt. És a pogányok kezébe adják őt, hogy megcsúfolják és megostorozzák és keresztre feszítsék őt, és megölik őt, de harmadnapon feltámad” (*Máté evangéliuma*, 20,18–19). Sötét, borzongató kép, de mégis: a remény képe, Pilinszky János szavait sugározza: „Harmadnapon legyőzte a halált. / Et resurrexit tertia die” (*Harmadnapon*).

Földi Péter székesfehérvári kiállítása különös élmény volt. Kemény, tragikus festészet ez immár, amelyen mindig átvillan a groteszk, és megcsillan itt-ott az aranyfény. Hol szelíd, szép fuvolaszót véltünk hallani egy-egy kép előtt, hol – gyakrabban – dübörgő zongorafutamokat, sötét, drámai crescendókat. A két hangulat között vezettek bennünket a képek és a festő: Földi Péter. Jó volt vele menni.

FÖLDI PÉTER riportot ad, Szent István Hitoktatási és Művelődési Ház, Székesfehérvár, 2017. 09. 16.

FÖLDI PÉTER, Vigyázó madár a túlfolyónál, é. n.; Kakukkfióka holdárnyékban, é. n.

